

Słowo wstępne

W jednej z wielu ukazujących się obecnie publikacji dotyczących aktualnego i ważkiego przecież zagadnienia bezpieczeństwa narodowego sformułowano założenie mówiące o tym, iż wypełnianie strategii rzeczonoego bezpieczeństwa uzależnione jest od zastosowania bazowego instrumentarium, w skład którego wchodzi instytucje administracji państwowej wraz z odpowiednimi narzędziami¹. Przyjmując systemowe ujęcie formuły bezpieczeństwa², należy wskazać, że organy administracyjne składające się na jednostki niższego rzędu, tzw. podsystemy, odpowiedzialne są *in corpore* za wdrażanie danej strategii bezpieczeństwa. Jednym z podsystemów o wykonawczym charakterze jest sektor administracji publicznej i spraw wewnętrznych. W jego obrębie można znaleźć wiele wyspecjalizowanych służb. Naczelny element stanowią jednakże organy policji, których najistotniejszym zadaniem jest służba społeczeństwu wypełniana poprzez skuteczną ochronę bezpieczeństwa ludzi, ich mienia oraz utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego³. Katalog zadań dopełniają: zapobieganie przestępstwom oraz zjawiskom kryminogennym, również o charakterze transgranicznym, oraz współdziałanie z innymi służbami, strażami, inspekcjami krajowymi, a także z policjami z innych państw i organizacjami międzynarodowymi⁴.

¹ *Tożsamość bezpieczeństwa wewnętrznego – miejsce, rola i funkcje*, R. Grosset (red.), Warszawa 2011.

² Kompleksowej analizy systemowego ujęcia zjawiska bezpieczeństwa państwa dokonał Marek Zbigniew Kulisz w publikacji pt. *Bezpieczeństwo państwa w ujęciu systemowym*, Radom 2009. Zob. także: J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2013.

³ Pojęcia: „bezpieczeństwo” oraz „porządek publiczny” nie są tożsame. Kwestia ta stanowi przedmiot rozważań m.in. następujących publikacji: A. Urbanek, *Podstawy bezpieczeństwa państwa. Wymiar społeczno-polityczny*, Słupsk 2013; J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu*, Warszawa 2013; A. Misiuk, Z. Nowakowski, M. Pomykała, K. Rajchel, *Zarządzanie ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego w państwie. Wybrane prawno-organizacyjne aspekty działania Policji*, Rzeszów 2005; *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, K.A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska (red.), Warszawa 2009.

⁴ Z. Ciekawski, *Elementy strategii bezpieczeństwa narodowego [w:] Tożsamość bezpieczeństwa wewnętrznego...*, s. 25.

Wydaje się zatem, że niezależnie od konkretnego interwału czasowego policja spełnia kluczową rolę w zakresie zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego, będącego zarówno pewnym obiektywnym stanem względnej równowagi, jak i sekwencją działań (procesem) podejmowanych na rzecz eliminacji zjawisk stanowiących dla wspomnianej równowagi zagrożenie. Należy jednocześnie pamiętać, iż skuteczne wypełnianie przez policję właściwych jej funkcji zależy od innych elementów systemu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, przy czym zadania samej policji mogą się różnić w zależności od natury konkretnego przypadku współdziałania. Inny charakter będzie bowiem miała współpraca z organami wymiaru sprawiedliwości (sądy i prokuratura), a inny np. ze służbami odpowiedzialnymi za ochronę granicy państwa (straż graniczna).

Rozważania dotyczące wieloaspektowego, teoretycznego oraz praktycznego wymiaru funkcjonowania policji zajmują poczesne miejsce wśród aktualnej refleksji odnoszącej się do poruszonego uprzednio zjawiska bezpieczeństwa. Są jednym z zagadnień budzących poważną refleksję zarówno wśród historyków, politologów, socjologów, psychologów społecznych, jak i przedstawicieli wyodrębniających się właśnie i kształtujących własne ujęcie metodologiczne nauk o bezpieczeństwie.

Niniejszy tom, wpisujący się w kanon historyczno-prawnego zamysłu nad strukturami polskich służb policyjnych w dwudziestoleciu międzywojennym, jest, jak się zdaje, istotnym merytorycznym zwieńczeniem odbytego późnym latem 2012 roku w Krakowie seminarium zorganizowanego z inicjatywy Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych w Uniwersytecie Jagiellońskim⁵. Pomysłodawcom przyświecała idea zgromadzenia w jednym miejscu zarówno uznanych już autorytetów, jak i badaczy odcinkowo zajmujących się kwestiami funkcjonowania polskiej policji w pierwszej połowie XX wieku. Wszystko to w celu uchwycenia najbardziej konstytutywnych, właściwych Policji Państwowej (PP) z okresu przedwojennego cech i nurtujących ją problemów.

W czasie spotkania zrodził się także pomysł opracowania najistotniejszych wątków podjętych w rozważaniach i, co za tym idzie, przygotowania wydawnictwa o charakterze *stricte* naukowym, adresowanego zarówno do badaczy

⁵ Seminarium, któremu patronatu udzieliли: ówczesny szef MSWiA Jacek Cichocki, Małopolski Komendant Wojewódzkiej Policji, nadinspektor Mariusz Dąbek, oraz Dziekan Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ, prof. dr hab. Bogdan Szlachta, nosiło tytuł: *Policja Państwowa 1918–1939. Ludzie, organizacja, funkcjonowanie*. Oprócz prelegentów i licznie zebranej publiczności organizatorzy mieli zaszczyt gościć także przedstawicieli Komendy Głównej Policji w Warszawie, delegatów Komendanta Wojewódzkiego Policji w Krakowie, członków Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939” oraz Grupę Rekonstrukcji Historycznej Policji Województwa Krakowskiego 1919–1939.

zagadnienia, jak i wszystkich zainteresowanych tematem, w tym szczególnie do studentów kierunków: politologia i bezpieczeństwo narodowe.

W związku z powyższym w prezentowanym tomie mamy do czynienia z siedmioma rozdziałami. I tak oto Renata Król-Mazur (Uniwersytet Jagielloński), snując rozważania na temat dziejów Komisji Policji Obojga Narodów z reformatorskich czasów Sejmu Czteroletniego, starała się wskazać na rodzime i stosunkowo nowoczesne wzorce i źródła tradycji, które legły u podstaw organizacji Policji Państwowej po I wojnie światowej. Marek Mączyński (Uniwersytet Jagielloński) skoncentrował się na metodycznej, głównie prawno-instytucjonalnej refleksji nad sposobami i uwarunkowaniami rekrutacji do służby policyjnej, uwzględniając także kontrowersyjny i frapujący w wiadomym kontekście czas okupacji hitlerowskiej. Andrzej Misiuk (Uniwersytet Warszawski) dogłębnie scharakteryzował zwalczające przestępczość kryminalną działania i strukturę służby śledczej PP. Bolesław Sprengel (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) wykazał ważką rolę, jaka była udziałem PP w zakresie prewencji kryminalnej, nakreślając istotę działań odnośnie do służby patrolowej, aktywności popularyzatorskiej (wydawniczej), pracy z młodzieżą szkolną, bezpieczeństwa komunikacyjnego i sfery czynności administracyjnych. Z kolei Robert Litwiński (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej), podnosząc kwestię diametralnych różnic w ocenie działań i charakteru PP poprzez zastosowanie zbioru wybranych kategorii (baza społeczna, wykształcenie, stan dyscypliny, używanie środków przymusu, apolityczność, etos funkcjonariuszy), dokonał zasadniczej charakterystyki formacji policyjnej czasu II RP. Aleksander Głogowski (Uniwersytet Jagielloński) zwrócił uwagę na prawne, instytucjonalne oraz funkcjonalne aspekty walki struktur PP ze zjawiskiem handlu kobietami. Wreszcie Waldemar Grabowski (Instytut Pamięci Narodowej) podzielił się dogłębną refleksją na temat stanu polskich sił policyjnych w czasie II wojny światowej ze szczególnym uwzględnieniem formacji działających pod egidą Polskiego Państwa Podziemnego (m.in. Państwowy Korpus Bezpieczeństwa) oraz inicjatyw władz polskich odnośnie do organizacji służby policyjnej na tzw. ziemiach postulowanych.

Oddając w ręce Czytelnika niniejsze opracowanie, w imieniu wszystkich Autorów pozwalam sobie wyrazić nadzieję, iż lektura zamieszczonych w nim tekstów będzie nie tylko interesująca poznawczo, lecz także, a może przede wszystkim, będzie stanowić inspirujący do podjęcia własnych badań i dociekań przyczynek.